

Innoirea

apare la 1 și 15 ale fiecărei luni.
(Inreg. sub Nr. 13/938 S. III. Trib. Arad)

Director: TIBERIU VUIA
Redacția și Administrația: Arad, Str. Brătianu 4

DUPĂ UN AN

de apariție, o revistă, — care și a impus dela început o conduită chemată să-i mențină ființa pe un plan spiritual și moral, unde să nu poată urca nici o suspiciune, nici o imputare dintre acele cari obișnuit pot însoți o întreprindere tipografică, justificată doar pe interese greu de mărturisit, — are datoria să se confrunte în legitimarea sa pe drumul parcurs.

Am inițiat această publicație în împrejurări cari nu sunt și cele ale ceasului pe care-l trăim acum. Schimbările prin care a trecut cadrul ce cuprinde ființa neamului, au fost atât de fundamentale și de adânci, încât urmările și rezultatele ce vor decurge din aceste înnoiri nu pot și nici nu trebuie măsurate cu instrumentele de investigație ale unui modest pion de cultură ce și-a impus a fi acest periodic de margine. Ele vor fi reținute de istorie pentru nevoile de a potrivi ritmul cel mare, al mersului pe veacuri, la marșul pe care celelalte popoare îl accentuiază, cu voință de fier și sete de stăpânire, atât de lucid, în jurul nostru.

Totuș dacă în împrejurări schimbate „Innoirea” a continuat o atitudine demnă și de independență aceasta este și fiindcă, odată este de dovedit că în orice împrejurări cuvântul care isvorește din nevoi de sinceritate și de adevăr este valabil, și fiindcă, în rândul al doilea, noua ordine de lucruri pare să nu excludă, pe un plan de tradiție și

în conștiință nouă, elementul de viață care vrea să se afirme. Ceace trebuie doar reținut cu mai multă exigență este poate conformația sufletească a însăși mediului în care o publicație, când vrea să reprezinte și să reflecteze ordinea din jurul său pe, este datoare să o cunoască. Căci, cum am spus în cele dintâi caete ale noastre, „Innoirea” își caută rădăcinile în acest pământ al durerii românești de totdeauna, și în sufletul de aici, cu aspirațiile lui ce se vor mereu improspăta, ca tot ce i răvnă de om și chip asemănător creației.

Peste această societate stă aplecat gândul nostru, la ritmul ei își încearcă rezonanța scrisul nostru. Ci se pare că o societate să nu fie un lucru așa de simplu ca să poată fi construit în două decade: o conștiință care să pulseze viu și activ, mereu în lucru, nu se capătă fără strădanii către acest bun de calitate. Căci noi reușim numai arareori să

zărim, ca prin ceață, amprenta spirituală a ei, și îi surprindem des de tot, accentul instinctelor primare cari au reacțiuni perfecte și fără absențe.

Dar cetitorii noștri știu că avem oroare de moralității de profesiune. Nu facem deci o confruntare pe această linie destinului românesc. Dorim totuș, să vedem peste întunecul de aci, rețeaua de aură a unui ideal incingând nația; peotriva puterilor noastre să ne fie îngăduit a lucra pentru asta, împreună cu cei dăruiți cu ochiul și inima în cari astfel de vizuini pot găsi încă adăpost.

Urgie

*Rece, umedă și veninoasă,
Noaptea îmi intră'n suflet și în oase;
S'a pornit afară cruntă vijelle —
Ploaea bate'n geamuri, cu mân'e.*

*Urișul val de păcură se'ntinde
Tot pământul și tot cerul de-l cuprinde..
Cine-ar crede că pe bolțile acele
Scăpărau odată stele?*

*Spintecă văzduhul de noroi
Urlet lung de câine sau strigoi;
Șerpii vântului plesnesc din bice,
Joacă demonii, pe sus, popice..*

*Furia furtunii se'ntețește,
Huetul de ape și'tunerice crește;
Pe ochi mi se lasă pâclă de cenușe —
Mă simt ca un deget, întors, de mânuse.*

Gherghinescu Vania

Tiberiu Vuiu

Rugăciune

Nu-s vrednic să-mi calc'n cerneală
Picioarul lunii cu condur de beteală,
Nici să-mi crească spicul cât secara.
Rogu-Te nu mai îmi umple, Doamne, cu stele călimara.
Stemele de aur, ghindă și trifoi
Pe care le am sub pieptar — ia-le 'napoi!
Ia zăpezile ce mi se scutură pe mâini,
Zarzarii și lacrimile chinuite — albe pâini.

Mi-e fruntea mânăjită de singurătate — de cucută:
Ia, Doamne 'napoi și buzele fetei care mă sărută;
Ia steaua pe care-o port — ia-mi penița de păpădie!
Nu-s vrednic să mi se scuture luferii pe hârtie:
Mi-e ochiul pătat de rugină,
Doamne, și nu merit să port buzunarele pline cu
[lumină!

Const. Virgil Gheorghiu

Poem

Ne-am întâlnit la o răscruce de drum,
— timpul ostent se odihnea pe-o piatră de hotar —
tu, creangă fragedă, verd, în ulm,
eu, hulub obosit de zbor, dar veșnic hoinar.
Nu ți-am ciugulit mugurii cu cloclor doritor
și nu ți-am gungurit cântec de iubire.
Te-am mângâiat numai cu valul de aer stârnit în zbor
și cu ochii când îți aruncam furșată privire.
Am plecat apoi. Mă chemau codrii cu freamăt de vară,
pâraele cu murmur, florile cu colorii aprins,
peșterile cu ecou depărtat și stins,
cerul îmbujorat, satul, cu hăuit de seară
Am pornit singur, lunecând domol,
pe cărările nevăzute ale văzduhului pur,
stelele roiau, cometele dănuiau împrejur..
Numai sufletul trecea printre ele stingher, și gol..
Înt'un târziu, hora nopții ajunsese la jumătate,
m'am oprit undeva, lângă un copac.
Mi am scaldat apoi sufletul în apă de lac
să-l răcoresc, și-am pornit, mai târziu, mai departe

Aurel Fediuc

Elegie.

Mi-i sufletul recoltă de holde românești,
Și plete de pogoane îmi tremură 'n privire;
Din rouă de ogoare golesc mereu potire
Și lanuri de porumburi îmi freamătă povești.

Pământurile mele se ondulează 'n gând
Și beau, pângă, odihna ogrăzilor natale.
Tot natul și-amintește, de bărăgan, plângând
Dece și eu n'aș plânge, nostalgic, de tarlale!

Parcă mă văd pe câmpia cu soare la chindii,
Cum se boltește cerul la puțuri răcoroase
Și cum la braț cu ziua și zările mănoase
Mă risipesc pe drumuri de praf, cu reverii.

Când să mai umblu șesul dealungul și dealatul
Și să mă'ntorn acasă la glia mea străbună!!
Mi-i dor de toate cele, de gârle, de tot satul
Și de copilărie să-i dărui noapte bună.

Petre Paulescu

Azi un prieten mi-a murit, departe...

Toamna cîntă doina lângă veac
Și se cerne freamătul senin
Pentru viața mea de pelerin,
Pentru drumul înclinat sărac..

Scrie-mi, toamnă, slova ta de jar
Și trimite-o 'n plîns însingurată,
Vreau să văd doinirea 'nsingerată,
Vreau să plec cu ea în vremi, hoinar.

Azi un prieten mi-a murit, departe
Și am pornit solie de ninsoare...
Nu știu dacă prietenul ce moare
Ți-a scris, — vers de amintiri, — vreo carte.

Cînd vorbiam cu el pe inserat
Îmi șoptea cuvinte de azur,
Îmi scria cu versul lui cel dur
Amintiri de toamnă, îndurerat.

Și din cîntecul de moarte zi-mi
Versul ce-l cînta nedespărțit,
Poate'n suflet încă n'a murit
Și doinește zări de limpezimi..

Pentru anii mei îndurerați
Scrie-i lui și nu te voi uita,
Mi-o veni cîndva și cartea ta
S'o citesc cu ochi înlăcrimați..

C. Pârlea

Nimfă

Din salce coborî ca din rădvan
Și brațul, ca o joardă, se aplecă spre undă,
Să-și prindă chipul, efigie de ban.
Picioarul prud vroi în apă, albeața să-și ascundă

Dar albia prea scundă, o înălță spre soare
Și între albi nuferi, fu cea mai albă floare.

Scaldă

Brațul taie unda clară, ca aripa morii vântul,
Stropii irizau în juru-i libelule de argint.
Răsul — porumbel sălbatec — împrăștie chemări
[ce mint,
Între scoici de roze pale, apa-și murmură
[frământul.

Și în volbura de ape, de răs clar și unduit
Soarele, fecior aprig, să te prindă, s'a svârilit.

Marcel Olinescu

„Pentru neam și lege“

Printre luptătorii neamului românesc, al veacului XIX, în aceste finituri, cari au dat atâtea figuri ilustre, găsim câteva nume de o rezonanță poate nu așa de amplă, dar de cari se leagă acțiuni tot atât de rodnice. Printre acestea este și acela al lui Lazăr Ionescu, fost avocat în Arad între anii 1860—1893, unde a activat cu deosebire pe teren cultural, fiind unul dintre întemeitorii Societății arădane pentru literatură.

A fost și deputat naționalist, având alături pe Iosif Hodoșiu, Mircea B. Stănescu, Vicentiu Babeș, Sigismund Borlea etc. în care calitate a luptat în „Dieta“ ungurească fiind în cursul unei sesiuni în anul 1870 numai puțin de 5 discursuri.

Răspata lui, a fost uitarea: azi la 45 ani dela moartea sa nici măcar urmele mormântului său din cimitirul Eternitatea nu se mai cunosc.

Pentru a rememora vremi, cari nu trebuesc uitate, am crezut de bine să dăm aci unul dintre discursurile fostului deputat naționalist, așa cum acesta ne este păstrat în „Cartea de Aur“ a dlui T. V. Păcățianu (Vol. V. Pag. 421 sq.).

Discursul a fost rostit în ziua de 12 Iulie 1870 după un strălucit rechizitoriu făcut de către Alexandru Mocsonyi, la legea municipală:

„Onorată cameră. (S'auzim) Stimatul condeputat și amic Alexandru Mocsonyi a precizat la începutul dezbaterilor asupra proiectului de lege adus în discuție, punctul de vedere, ca deputat patriotic dar de naționalitate nemaghiară, pe care în chestia organizării municipiilor îl reprezintă.

Acest punct de vedere al stimatului meu amic, în concluziunile finale ale argumentării sale eu îl accept și mi-l însușesc, pentru că și eu sunt de părerea, că deoparte, pentru menținerea și întărirea guvernământului central, parlamentar și responsabil al Ungariei, de altă parte însă pentru dezvoltarea și apărarea libertății individuale, civile și sociale, dar înainte de toate pentru satisfacerea intereselor juste ale diferitelor naționalități, e imperios necesar, ca cu considerare la guvernamentul intern să fie susținută autonomia municipală, pusă pe baze cu adevărat democratice.

Scopul meu, deci, nu poate să fie dezvoltarea mai pe larg a acestui punct de mănecare, a cărui necesitate, legalitate, și mai presus

de toate oportunitate, onorării oratorilor din opoziție, după părerea mea au dovedit-o în mod peremptoriu. Îmi ridic doar cuvântul, pentru ca pe scurt să-mi motivez votul în această chestiune atât de însemnată. (S'auzim).

Am ascultat cu cea mai mare atențiune toate argumentele și motivele, cari au fost aduse pentru și contra acestui proiect de lege, și am ajuns la convingerea, că la dezbaterile acestei chestiuni, cudrept cuvânt, se luptă unul contra altuia, două sisteme de guvernare. (S'auzim). Unul e un anumit soi de centralizare, celălalt e autonomia municipală. Pe cel dintâiu îl apără guvernul, ca reprezentant al puterii, pe celălalt îl apără opoziția, ca organ de control al extinderii prea departe a puterii centrale și a respectării drepturilor poporului. De aceea, onorată casă, nici nu întru în cercetare, ființa politică cărui sistem îl dă întâietate? Sistemului, care la tot cazul dă o administrație rapidă și bună și aceasta e principala condițiune a centralizării, ori sistemului, care ce e drept, poate să asigure mai bine libertatea individuală, civilă și socială, dar care se află supus la multe restricțiuni, pentru că să corăspundă menirii sale și aceasta e partea cea slabă a autonomiei?

Știința politică și istoria politică a statelor aduce foarte multe argumente, atât în contra unuia, cât și a altuia, și apoi pentru ele. Eu însă, pe măsura slabelor mele facultăți, nu voiu intra în discutarea temei, ci voiu aminti numai ceace mi-am putut nota din puținele mele cunoștințe; anume, că dezvoltarea organizației de stat a popoarelor fine totdeauna pas cu cultura lor, și că oricare sistem de stat se dezvoltă și se stabilește totdeauna fiindu-se seama de acea lege supremă, corespunzătoare împrejurărilor locale, raporturilor existente, și în tot cazul, Ideii de stat, care impune statului obligațiunea conservării de sine.

Eu, onorată casă, mărturisesc, că ideea aceasta cred a o afla în o anumită direcție și în proiectul de lege ce-l avem înaintea noastră, și mă ridic împotriva lui de acela cu foarte mare precauțiune. Dacă totuș o fac, la aceasta mă văd condus

de două motive principale; întâi, de cuprinsul proiectului de lege. al doilea, de interesul special al propriei mele naționalități, care după părerea mea e identic cu adevărata democrație și astfel cu interesele specifice ale națiunii maghiare.

Cât privește primul motiv, onorată casă, stimații oratori ai opoziției au desbătut pe larg toate chestiunile cari puteau fi puse în discuție, și eu în privința aceasta consimt cu ei, și din partea mea la aceste adaug numai atâtea, că deși recunosc, că proiectul de lege cuprinde anumite dispozițiuni, cari trebuie să fie considerate de salutare, după ce pe lângă aceste dispozițiuni e trecut și un altfel de principiu în proiectul de lege, care se împotrivesc deadreptul democrației, dând cu totul la o parte reprezentarea poporului, înțeleg votul viriliste cu, chiar și numai din acest motiv nu pot să primesc proiectul de lege.

Ce privește al doilea motiv, interesul propriei mele naționalități, în privința aceasta iarăși nu pot să fac obiecții multe, pentru că, după părerea mea, proiectul de lege discutat nu poate să formeze obiect de amănunțită specificare a chestiei naționale, fiind aici vorba despre modul de organizare a municipiilor, și numai întru atâtea pot fi amintite și pretențiunile naționaliste, întrucât sfera de competență al municipiilor se extinde asupra acestor pretențiuni. Dar, după ce mai mulți oratori din dreapta, și chiar și mult stimatul domn ministru de interne încă au pus chestiunea aceasta, mă simt provocat să-mi spun pe scurt părerea și în privința aceasta.

Un eminent membru al onoratului guvern, domnul ministru al cultelor, baronul Eötvös, a scris despre chestia națională un tratat, încă înainte de a se discuta chestia națională în corpul legiuitor. Eu am citit lucrarea pentru că socoteam, pe atunci pe dnul baron Eötvös în multe privințe ca un îndrumător al națiunii maghiare și pentru Ungaria, și eu așa credeam că principiile depuse în opul acesta vor servi de unitate de măsură și corpului legiuitor. Din opul acesta am făcut experiența, că autorul lui voințe să deslege chestia națională în Ungaria

pe calea concurenței libere. Ideea aceasta a acceptat-o acum stînga, și așa se vede, că vrea să rămână consecventă în această privință. Dar terenul acesta l-am ocupat noi și cu deosebire l-am ocupat stimatul meu amic Alexandru Mocsonyi, când a recunoscut că supremația naturală a națiunii maghiare trebuie să existe și să se mențină. Onoratul guvern și partidul care îl sprijinește așa se vede însă că vrea să părăsească acest teren, pentru că atunci când deputații naționali volau să deslege chestia națională prin lege, onoratul guvern a voit să contrabalanseze aceste dorințe ale deputaților naționali, iarăși cu părerile baronului Eötvös. Așa se spunea și se accentua din toate părțile, că va fi concurență liberă, dăm libertate, ridicăm astfel de instituțiuni, cari vor trăi și în cari chestia aceasta în tot cazul va primi o deslegare justă și echitabilă.

Aici e, onorată casa, prima instituțiune vie în Ungaria, dela care onoratul guverner încă așteaptă mai de mult rezolvarea chestiei naționale. Și ce vedem? În loc de a se trece și naționalitățile în șanjurile constituțiunii, după cum dispun și legile din 1848, cu voturile viriliste vreau să le scoată de acolo. Și iată, că logica consecventă a baronului Eötvös unde a dus pe onorații domni din dreapta! S'au ținut atunci de ea, și se țin și acum, pentru că astăzi chiar am citit în jurnale, că ieri dl ministru de culte a vorbit aproape două ore, apărând votul virilist. Se poate că dl ministru a atins în argumentările sale și naționalitățile dar că n'a recomandat concurența liberă, ci voturile viriliste, aceasta o știu pozitiv, după ce faptele o dovedesc, și prin aceasta a făcut un astfel de salto mortale, încât naționalitățile nu mai pot să-l urmeze.

Dreptul la candidare al comișilor suprem, domnul ministru de interne îl recomandă categoric cu referire la pretențiunile naționaliste, ba încă proiectul de lege se referă la articolul de lege XLIV din 1868, ca lege a naționalităților. Admit deci, că domnul ministru de interne se poartă față de naționalități cu cea mai mare bunăvoință. Dar sunt silit a declara, că domnul ministru se înșală când crede, că naționalitățile vor fi satisfăcute, dacă li se împart slujbe. (Aprobări în stînga). Pentru că după a mea convingere, chestiunea națională nu rezidă în căș-

tigarea de slujbe, ci în aceea, ca drepturile naționale ale fiecărui națiunii, și în special întrebuițarea liberă a propriei sale limbi materne, să fie recunoscută și asigurată pe cale constituțională. De aceea din partea mea poate să puie candidați comitele suprem în oarecare comitat tot numai Români, eu, dacă vād, că după acest proiect de lege libertatea nu are nici o bază, voi declara că nu pot să primesc acest proiect de lege, pentru că el nu e alta decât un mijloc artificial pentru ca comitele suprem să capete indivizi supuși cu servilitate, și probabil că îi va și căpăta. Dar cu aceasta poporul în pretențiunile sale naționale, nu va fi satisfăcut niciodată.

Dar cu toată stima atrag atențiunea domnului ministru, că art. de lege 44 din 1868 nu vorbește numai despre oficii ci a dat și în chestia limbei anumite îndreptățiri naționalităților. Și crede domnul ministru că consiliul compus pe baza voturilor viriliste și comitele suprem numit din partea domnului ministru vor avea în vedere chestia limbei? Eu cel puțin nu cred. (Sgomot) Pentru că în județele în cari chestia limbei a fost rezolvată în mod practic numai prin reprezentanța poporului, respective prin consiliul ales de popor s'a rezolvat. Tocmai de aceea nu cred, că membrii intrați în consiliu pe baza votului virilist să fie mai concilianți cu privire la chestia limbei, și chiar pentru aceea îndrăznesc să afirm că validitatea drepturilor dată în chestia limbei din partea legislațiunii dela 1868 ni se ia prin acest proiect de lege.

Cât privește aplicarea dreptului de candidare mai observ, că nu cred, că aceia, cari sunt investiți cu dreptul de candidare, respective comișii supremi, să exercite dreptul acesta în favoarea poporului mai bine decât miniștrii însiși, cari n'au numai drept de candidare, ci și de numire, și cari cu toate acestea prea puțin sau aproape nimic nu au făcut în această privință.

Așa spun cei din dreapta, că guvernul e prietinel naționalităților. Ba deputatul Nehrebeczky mai adaugă și aceea că amicitia aceasta o dovedesc faptele. Nu neg în general afirmația, dar eu îmi explic lucrurile astfel, că amicitia există numai într' atîta, întrucât eu nu pot crede, că în Ungaria ar putea să existe un guvern, care și-ar pune ca problemă, să acorde favoruri unui popor în detrimentul celui alt. Așadară e numai o propoziție în teorie, dar faptele peste tot nu o dovedesc. A amintit și acela domnul deputat Nehrebeczky, ca împuțare pentru deputații naționaliști, că noi să supunem interesele proprii naționale intereselor patriei. În privința aceasta convingerea mea e aceea, că noi și până acuma am subordonat interesele noastre proprii naționale intereselor patriei, și în viitor încă vom face așa. Dar atunci când voști să identificați votul virilist și dreptul de candidare al comitelui suprem cu interesul patriei, să nu ceară dela noi nimic, ca noi să subordonăm interesele noastre proprii naționale unui astfel de interes al patriei. Dacă ar fi vorba despre aceea, ca pretențiunile noastre naționale, de altcum îndreptățite, să le subordonăm independenței și constituțiunii patriei, ori interesului adevăratei libertăți, a-și putea înțelege lucrul. Dar unui proiect de lege, cum e cel din discuție, noi nu ne vom subordona nici odată pretențiunile și dorințele de libertate și foarte mă mir, că dl Nehrebeczky, care asemenea e deputat național, poate să ceară aceasta.

După toate acestea, Onorată Cameră, fiindcă eu, cum spuneam, găsesc în proiectul de lege două principii, cari pe mine peste tot nu mă satisfac, nu pot altceva, decât ca, în general, să votez în contra proiectului de lege.

Revista politică, socială și artistică

INNOIREA

apare la 1 și 15 ale fiecărei luni.

Director: TIBERIU VUIA.

Abonamente: pe 1 an 200.— lei, — pentru instituții 1000.— lei. Abonament de sprijin 500.— lei.

Un exemplar lei 5.—

Redacția și administrația:

Brad, Str. Brătianu 4. Et. I. Tel. 21-45

Timișoara, III. Str. flurelianus 3.

București, Aleia Frigul 14

Sculptorul Ladea

Țineam demult să-l cunosc. Văzusem câteva din lucrările sale și înțelesesem că e vorba de un artist de mari proporții. Pe drumurile bătute de mine — și au fost așa de multe, dealungul și dealatul Țării — nu l-am putut însă întâlni. Nu l-am găsit nici în București, unde orice artist poate fi găsit, fiindcă toți artiștii sunt convingși că fără contactul cu „centrul”, nu pot exista.

— Să ști că bănățeanul ăsta face excepție dela regulă, mi-am zis, și va trebui să-l caut în bârlog...

În adevăr l-am găsit în fericitul său bârlog dela Timișoara. Face acest om excepții onorabile dela multe regule...

Este, mai întâiu, un artist dublat de un burghez în sensul cel mai bun al cuvântului. Are, adică, omul o casă și o familie, la care ține, cași la arta sa, — și casa și soția și copilul putând sta, dealtminteri, printre operele sale de artă...

Apoi, așa retras cum trăește, e în curent și cu literatura, nu numai cu experiențele ce se fac în artele plastice. Ba are niște judecăți și gusturi precise cari ar face invidios pe orice literat. Vorbește despre Flaubert cu aceeași competență, ca și despre Sadoveanu sau Victor Papilian. A redus la neant câteva găunoase pretenții poetice, uzând de cele mai serioase argumente.

Sculptorul Ladea e bănățean și ține — pare-se — să se vadă acest lucru și în preocupările sale artistice. Cred că printre cele mai bune realizări ale sale sunt capetele de țărani, din Banat. După aceea, are aproape gata lucrarea de încordată vigoare și avânt, reprezentând pe Iovan Iorgovan — eroul legendar bănățean, care — dupăcum se știe — ar fi ucis, tăind din goană, bucată cu bucată, balaurul ce sălășluia cam pela Porțile de Fer și care — rămânându-i numai capul — s'a refugiat într'o grotă. Din această grotă iese de-atunci musca columbacă.

După cât am înțeles, această lucrare va deveni o adevărată capodoperă. Lucrează la ea de mult timp și încă nu-i definitivă.

Cea mai mare calitate a unui artist este, desigur, aceea de a fi el însuși; de a isbuti să-și creeze un stil.

Sculptorul Ladea și-a creat acest stil. După ce ai văzut câteva lucrări ale sale nu mai poți să-l confunzi. Este esențialul.

Mi s'a părut că sculptorul Ladea preferă lucrările în lemn și am putut face eu însumi unele comparații concludente între aceleași lucrări în gips și în lemn. Are o singură lucrare în

ASPECTE DIN MUNȚII APUSENI

— Ținutul Hălmașului, vol. I. II. III. —

de Prof. Traian Mager

Contribuțiile monografice, ca aceia a Dlui Prof. Traian Mager, pentru cunoașterea vieții frământate a poporului din jurul Hălmașului, și a Dlui Petru Țucra Pribeagul, pentru cunoașterea județului Arad (Pietre Rămase, 1936), rămân pentru noi confirmări prețioase de dragoste de pământ, și documente de interes științific, în care ne simțim alături de bucuriile și durerile poporului nostru, alături de limba și credințele sale, pentru care a fost dârș a le apăra.

DI. profesor Traian Mager, cunoscutul cercetător al vieții din munții Apuseni, a scos de sub tipar și partea I, care completează pe celelalte două apărute până acum din cadrul istoric.

Întârzierea primului volum, se datorește faptului așteptării unui document dela Muzeul Național din Budapesta, referitor la voevodul Moga. În acest volum, autorul tratează cu multă documentare și pricepere, despre noțiunea de „ținut al Hălmașului” vorbind despre istoria veche a lui, despre vechile organizații voevodale, de unde a plecat pe vremuri ideea de desrobire a Ardealului de liberare a Românilor de sub prigoana Ungurească, pusă la cale de revoluția lui Horia. — Frământările religioase din 1747—1754, constituie în lucrarea Dlui profesor Mager, un capitol bogat, în care găsim viața clerului ortodox și a bisericii noastre, care din ordin împărătesc trebuia să se unească cu biserica romană, căci Ardealul din punct de vedere eclesiastic, stătea atunci sub ascultarea episcopului arădan.

La sfârșitul cărții, autorul ne dă o prețioasă toponomie și onomastică a lo-

marmoră pe care tocmai o sfârșise. Un nud. Pentru experiență numai.

În atelier izolat, tronează bustul lui Caragiale, care așteaptă să fie turnat în bronz. Este un fel de comandă făcută pentru teatrul din Arad. Nu știu în ce situație se vor găsi tratativele, dar cum azi Caragiale este atât de la modă, n'ar fi de mirare să se găsească vre-un alt amator și Aradul să fie lipsit de capodopera aceasta. Peste orice calcule mărunte, de contabilitate, cei cari au avut fericita intenție, trebuie să se grăbiască; cu mândrie și ambiție.

Imi permit să fac acest îndemn convingător, că sculptorul Ladea este dintre pușinii mari artiști autentici ai noștri.

Gherghinescu Vania.

calităților din jurul Hălmașului, precum și un istoric al acestor localități. — În anexa volului I, găsim în facsimil un foarte important document, editat la Timișoara în 1451, prin care Ioan Huniade guvernatorul Ungariei, confirmă pe voievodul Moga și pe filii săi în posesiunea voievodatului de Căpâlna, Hălmașiu și Băița, situate în Zărând.

Pentru a ne da o imagine mai vie a vieții dela țară, în comparație cu aceea dela oraș, DI. Profesor Traian Mager dă în geneza publicațiunii sale, următoarea constatație pătrunzătoare „In satele noastre, pe același petec de pământ, în fundul unei văi, pe coasta ori fruntea unui deal, vecuește din moși strămoși aceeași familie, până când la oraș, omul se mută din stradă în stradă, și piere, de obicei, în a doua sau a treia generație. — Orașanul nu are tradiție, și fără suportul moral al tradiției nu există înălțare sufletească”.

Teodor T. Țucra

DI Cesar Petrescu, cunoscutul romancier, directorul cotidianului „România” va sosi la Timișoara, sâmbătă 4 Septembrie, în vederea sfințirii și inaugurării redacției ziarului „România de Vest”, care se va face duminică, 5 Septembrie, ora 10 dim. După aceea la orele 11 dim. Dsa va conferența în sala de festivități a liceului Comercial din Timișoara, vorbind despre „Munca literatura presa bănățeană”.

*

Numărul 1 al an. II. al Innoirii va apare la 1 Octombrie.

Intențiunea noastră sete să îmbunătățim aspectul grafic al acestei publicațiuni. Pentru asta avem nevoie de sprijinul cititorilor noștri, pe care îi rugăm să achite abonamentele restante și să reînnoiască abonamentele penși tru anul II.

Vitrina „Innoirii“

Puncte și linii

● **Impărțirea pe ținuturi** pornită din gândul unei mai bune gospodării a țării, trebuie umplută cu un ritm de viață vie, iar biurocratismul sec, tresălat cu un val de energii creatoare de roduri noi. Astfel se va ajunge la dislocarea forțelor cari până acum, lucru de neexplicat, erau toate îngrămădite la centru. Dacă soarta — plină de meandrele capriciilor — te arunca în cine știe ce colț de urbe sau țară, puteai să te consideri un mazălit, de oricâtă patimă fierbinte și frumoasă ai fi fost cuprins. „Provincia“ putea să aibe intenții sublimă, tot la neputință și praful caracteristic se reducea.

Capitolului în care se găsea vechea orânduire i s'a pus punct. Să cerem o paranteză și pentru mișcarea culturală numai a Capitalei. Se va fi găsin, în fiecare ținut, câte un mic mănunchiu de scriitori și artiști: să le folosească și lor noua așezare.

S'ar putea crea edituri serioase, fără ploconelile de rigoare în fața cutărui grăsun hrăpăreț, cocotat acolo numai din pofta de câștig. O gazetă mare în capitala fiecărui ținut, ar fremăta între pagini tot cuprinsul vieții lui. S'ar putea înjgheba întruniri scriitoricești cari să poarte cuvântul pe toată întinderea lui. Poate s'ar ajunge a se forma, cu timpul, talente de scenă recrutate din fiecare regiune nouă. Pictori de seamă vor muia în culori peisagii caracteristice, și sculptori pricepuți vor dăltui în linii aspre chipurile oamenilor de legendă cari au ilustrat colțuri de pământ.

Toată această chemare la o altă viață, s'ar găsi pe suprafața întregă a țării, fără ca vr'o parte a ei să-și însușească dreptul de monopol.

● **D-na Elena Farago** publică în ultimul număr al revistei „Cuget clar“ poezia „Nu mai vine“... pe care o re producem pentru simplitatea și frumusețea ei:

„Părăsite flori de crin,
— Nu mai vine zâna, —
Părăsite flori de crin,
Plângeți, fără de alin,
Inima—I și mâna.

Că de mult ce vă iubia,
— Florilor, sărmâne,
Că de mult ce vă iubea,
Ca și vii vă ntruchipa
Chipul, în icoane.

Vă nfloria de păreați vii,
— Rece-l pe veci mâna, —
Vă nflorea de păreați vii...
Părăsite flori pustii,
Nu mai vine Zâna...

● **Nimic nu enervează** mai mult ca omul care crede că a scrie și publica o poezie, e lucru sinonim cu inserarea unei publicațiuni de literatură în buletinul județean.

● **Din volumul de poeme „Cântec de pierzanie“** al d-lui Mihai Beniuc, cităm aceste strofe — și ca ele multe altele — în care nu găsim, oricât ne-am strădui, nici aurul curat al poeziei, nici reflexiuni prea originale:

„Să te nbeți în fiecare zi
Și să nu știi bine cine ești,
Crede n fericire și n povești
Și nu te gândi „voi putezi...“
„Moartea vine tuturor, la rând“, etc etc.
(Indemn la păbar)

Sau:

„Nu mă vaiet, nu mă tângui
Că viața rău mă doare,
Uite groapa cu adâncu-i
Mi se cască la picioare“ etc.
(Oseminte)

● **Antologia Dunării.** Se vor bește de o culegere de poezii și proză, care să redea frumusețile dunărene. Într'o revistă literară se amintesc câteva nume de autori. Credem că nu va lipsi din această carte frumoasa „Dimineață Dunăreană“ a poetului V. Voiculescu.

● **Editura Fundațiilor Regale,** care a publicat destule volume de poezie slabă, ar fi bine să dea la iveală poeziile lui Macedonsky și ale lui Cincinat Pavelescu.

Dar mai cu seamă ar face tiparnițele regale un frumos gest, adunând poeziile lui Enășescu. Cât s'ar bucura nefericitul poet mângâind o carte care să știe că e a lui!

În aceeaș editură, acum că se implinesc două decenii dela moartea lui *Ilarie Chendi*, ar trebui să se tipărească toate foiletoanele temutului critic.

● **„Aur Sterp“**, volumul de poeme pe care l-am recitat zilele acestea, când m'am ocupat de traducerile d-lui *Al. A. Philippide* din Baudelaire, mi-a adus în gând acest minunat vers:

„Un vânător sbor de prune coapte pier“

● **Ady Endre**, marele poet ungur e tradus în românește de Octavian Goga și d-nii George A. Petre și Teodor Murășanu. Din involburata operă apărută în editura Athenaeum, în minunate condițiuni tehnice,

transcriem în traducerea măiastră a lui Octavian Goga, poezia „A Hortobágy poetája“,

„Un băietan cu ochii negri
Cu doruri largi în lumea 'ngustă,
S'a dus cu turma lui de vite
În Hárntabagiul de pe pustă.

Creștiau din dimineți și amurguri
Flori albe n mintea lui bolnavă
Dar vaca le păștea pe toate
Căci vaca le credea otavă.

Il turburau minuni și vise
Și nu-și putea găsi limanul
În orice altă parte-a lumii
S'ar fi făcut poet, ciobanul..

Dar când vedea 'mprejuru-i ciurda
Și pe tovarășii'n ismene
Își îngropa cântarea'n suflet
Scuipa ori fluiera a lene“....

● **D-na Olga Greceanu**, publică în „Universul literar“ un foarte interesant articol despre *Sofonisba Anguisciola*, marea pictoriță italiană născută la Cremona în 1535 și moartă la Palermo în 1626. În lungul celor 91 de ani, celebra artistă, a cărei viață a cunoscut cele mai mari onoruri, dar și tristeți, a pus bazele mai multor academii de pictură, incurajind prin sfaturile ei, tinerele talente. Insuși Van Dyck spune că a învățat mai mult dela ea, care către sfârșitul vieții era oarbă, decât dela maestrul său cari vedeau bine. A trăit la curtea regelui Filip al II-lea, fiind numită pictorița lui. Lucrările Sofonisbei Anguisciola sunt o minune a genului portretistic. „Celebrități uitate“ cartea pe care o anunță d-na Olaga Greceanu, va fi citită cu mult interes.

● **D. Dan Petrașincu**, a scris într'un mare cotidian din Capitală un cursiv intitulat „Păcatul indiferenței“, din care spicim primele fraze pentru adevărurile spuse: „Printre păcatele capitale ale omului, sfântul Augustin găsește pe drept cuvânt că „indiferența“ este primul. Într'adevăr omul nu devine vrednic de condiția sa decât din clipa în care se interesează de ceva, punct inițial al cunoașterii de mai târziu, al aspirației de divinitate etc“.

● **D. Ștefan Stănescu** autorul volumului „Arca lui Noe“ premiat de Fundațiile regale, publică foarte frumoase versuri prin toate revistele noastre. Am auzit că lucrează mai nou la o piesă de teatru, pe care am vrea s'o citim cât mai curând. Nu înțelegem de ce acest tinăr de real talent, nu mai face parte din gruparea dela „Gândirea“.

Petre Pascu

O notiță apărută într'un mare ziar al cărui cuvânt mai este sporit și de calitate celui care îl conduce și de cercurile în influența cărora își găsește justificarea, a avut darul să supere pe un confrate onorabil din Capitală.

Este vorba ce i drept numai de-o notiță literară, care suntem siguri nu angajează decât pe cel care a scris o. Este așa de evident că un talent cu merite reale cum a fost Al. Vlăhuță, nu poate fi injuriat decât în paguba celor cari o fac: trebuie doar să subliniem că mai mult ca oricare dintre contemporanii săi, acest frumos capitol de virtute românească, este mai contestat ca ori care satelit mediocru al literilor românești.

Fenomenul fiind destul de des repetat ar cere o explicație de către un condeiu de calitate. În orice caz, nu suntem de părere ca pentru asemenea excese de apreciere, să se extindă măsurile excepționale și asupra libertăților în domeniul artei și a creației literare.

Pentru că cineva, din spirit de frondă, socotit atât de necesar la București spre a fi auzit, accentuează în chip neingăduit o părere care poate altfel să fie discutată, sau pentru că o operă de artă, care se știe apăra singură, prin valoarea ei intrinsecă, este terfelită într'o

notiță iscată și ea poate din nevoi redacționale urgente sub presiunea culegătorului, pentru atâta nu suntem de părere să se introducă Curtea Marțială la Café dela Paix.

Să se innoiască expresia și ținuta față de fenomenul estetic, asta da: dar se face asta cu persuasiuni străine preocupărilor însăși? iată de ce ne indoim.

Încă o antologie, care va aduce câteva nume, întotdeauna aproape aceleași, fiindcă nu sunt multe cu cari să poți întocmi o mapă spirituală, o revistă sau chiar și numai un pomelnic de ocazie, anunță de astădată dl Emil Giurgiucă.

Antologii, de pe urma cărora unii se aleg cu o vanitate mulțumită, alții, cei omiși — cu supărări ce nu trec, — avem vre-o câte-va și în țara de aci. Dacă mai vine una în plus, informație și document, mai cu seamă când inițiativa se întemeiază pe gust și criterii ce nu i pot lipsi desigur dlui E. Giurgiucă, aceasta va constitui un imbucurător spor bibliografic.

Decât că noi, peste astea, am vrea ceva ce nu poate fi cuprins numai decât în câteva vorbe: așa ceva ca un reviriment general în profitul spiritualului, o resurrecție de lumină a energiilor. Un curent, o ridicare în picioare a sufletului românesc creator.

POLEMICI

O antologie poate stârni astfel de vibrații în adânc. Sau rămâne numai o trecere în revistă, simplă și cu arma la picior, a câți încă nici nu sunt bine verificați?

Primum la redacție o nouă publicație, care își zice „Munții Apuseni” și apare la Alba-Iulia sub îngrijirea dlor P. N. Zaharia-Pravova și Ion Țolescu-Văleni. Gruparea care se angajează cu susținerea revistei cuprinde numele dlor: Simion Șoimușan, Ion Căstăian, Emil Mitrache, Marin Ștefănescu, B. Potârniche, Petre Paulescu, Miared, Nae Nicolae, V. Oprescu — Spineni, C. Aurel și D. Olaru.

Nume multe — și multe ne semnificative.

Sumarul este ținut între alții de: Dana Negrescu, Virgil Carianopol, Iordache Răducu, Ovid Caledoniu, I. Ț. V.; P. N. Z. Pr. etc.

O publicație frumoasă: nu am înțeles însă referințele ei cu numele ce și-a luat nici cu locul unde apare.

Octavian Goga a fost reinhumat la Ciucea, îndepălinindu-se cu aceasta dorința intimă a ilustrului om de litere care a vrut să își găsească odihna de veci în pământul drag al Ardealului său.

Reamintim aci că foștii prietini și admiratorii defunctului luptător, au lansat

o listă de subscripție în vederea ridicării unui monument în Capitală.

La Lipova, va avea loc în cursul lunii Septembrie un festival întru pomenirea eminentului om de cultură At. Marian Marienescu, fost membru al Academiei Române.

Dl Sever Bocu a primit să prezideze acest eveniment, iar dl. Eugen Victor Popa va ține o conferință asupra personalității și operii celui comemorat.

Editura Miron Neagu dela Sighișoara, cheamă tot mai mult asupra sa atenția provinciei căreia îi dă, pe urmele vechilor tiparnițe românești din inima Ardealului, un îndemn spre creație și posibilități de afirmare artistică.

După lucrările de editură lansate cu atâtă gust și pricepere, dl Neagu stăruind pe calea începută, caută să deschidă noi orizonturi și să scoată în lumină forțele creatoare latente ale regiunii.

În acest spirit trebuie înregistrat concursul de roman instituit de editorul dela Sighișoara, cu un premiu destul de însemnat, în distribuirea cărui va avea să-și spună cuvântul un juriu de incontestabilă autoritate și competență, din care fac parte, între alții, dnii Liviu Rebreanu, Perpessicius și Ion Chinezul.

CĂRȚI și REVISTE

Traian Mager: Monografia Ținutului Hălmagiului Codul istoric. Vol. I.-II.-III. Se găsește la Librăria Diecezană Arad.

Const. Rialeț: Sensibilitate. București, 1938.

Const. Rialeț: Epigrame 1900-1938 București, 1938.

I. O. Suceveanu. Vibrări Editura Lanuri. Medias, 1938.

*

Ovid Caledoniu: Endymion — poeme edit. Pavel Suru București.

Vintilă Horia: Procesiuni — poeme edit. Pavel Suru București.

V. Spiridonică: Mări de fum — poeme edit. Front Literar Brașov.

E. Ar. Zaharia: Artur Gorovei — monografie extras din revista „Țara Bârsei”.

În colecția „Adonis” apare la 15 Septembrie placheta de poeme **Toamna** văzută de: G. Arabolu, Paul Bărbulescu, Ilariu Carpen, Ion Horia Munteanu, G. Manea-Manolache, Șt. Popescu-Segarcea, C. Pârlea, Cr. Sârbu, Virgil Treboniu și alții.

Placheta cuprinde câte trei poeme despre toamnă.

Lucefărul București, An. II Nr. 7.

Decalogul. București, An. III. Nr. 78 August.

Pagini literare. Turda An V. Nr. 6-7-8. Iunie — Iulie — August.

Colaboratori: I. Agârbiceanu, Vasile Rusu, E. Ar. Zaharia, Ion Șugariu, Vintilă Horea, Paul Constant, Anatole Chirceș, Liviu Giurgeca, Matei Alexandrescu, Teodor Murășanu.

Cronici. Idei, fapte, oameni. Cărți. Însemnări.

Pământul. Bilunar social-literar. Călărași. An. VII. 187-188. August.

Nădejdea. Vârșej An. XII. Nr. 31, 32.

Vinul Românesc București An. II. 16. Revistă de specialitate.

Cuvântul satelor Timișoara An. XII. Nr. 27, 28. Directori Ion Ciucurel și Nicolae A. Roșu.

NOTE

Incheind un an de apariție regulată, această publicație pornită cu un entuziasm frânt de experiența atâtor întreprinderi de felul acesta cari au ancorat prea repede în neputință, nu ne facem un merit prea mare.

Chiar față cu ce ne-am impus la început ca măsură, am rămas în urmă. Nu mai vorbim de exigențele aceloră, cari fără să realizeze nimic, fără chiar să cunoască un cât de mic efort, nu ostenesc în a coborî și a micșora strădaniile pe cari noi ne-am învățat să le respectăm și la alții, când sunt cinstite și animate de un ideal pe care l'ai luat asupra ta cu hotărârea de a-l servi după puteri și cunoștințe, câte sunt.

Am pus pe planul al doilea înfățișarea grafică a revistei, dând pas fondului: Am căutat calitatea. Am întâmpinat atacul.

Din tot însă ce am vrut - am realizat puțin. O apariție regulată care vrea să treacă la unii un lucru mare, nu este un merit.

In ordinea de fond - mai rămâne mult de făcut. Hotărul românesc, acel din suflet și minte, este încă de ridicat, chiar și pe câte o modestă înjghebare, care, când a pornit la drum, și-a pus în gând așa de frumoase planuri. Dar nimic din ce este frumos nu se poate realiza deplin.

Iar cât am făcut - o datorăm colaboratorilor și - cettorilor abonați - cari au secondat cu multă contribuție de inimă și de entuziasm munca noastră.

Ardealul, poate mai mult ca oricare alt ținut, are dreptul azi să își amintească, la douăzecișicinci ani de despărțare, de sfârșitul tragic al Icarosului dela Binfinji, care a înfrunțat dorul de libertate și nizuința spre cer al nașiei sale.

Aurel Vlaicu continuă încă să fie pentru partea de țară căreia i-a închinat munca genului său, un isvor de

inprospătare în ideal și răvnă.

Pildă de mergere înspre jertfă, necesară plinire de destin : iată ce a fost viața acestui sobru om de linie eroică. Amintirea lui urcă azi lacrimi sub gene, cu atât mai grele de tristețe, cu cât de atunci, cu un sfârșit tot așa de semnificativ, i s'a alăturat și albatrosul celălalt al nizuințelor de aici: Prietenul său de credință, care a fost Octavian Goga.

Ingemănarea pe căile lactee, ale celor două mari apariții spirituale, în ultimul sfert de veac românesc, cer îndemnul celor de aici, de a-i pune în fața înțelegerii vremii : de a-i urma și de a-i depăși.

Trei busturi sunt pe cale să împodobescă piețele publice ale Aradului, ca un tribut al populației românești pentru cei cari au fost pionii culturii și al vieții sociale românești în vremuri de bejenie.

Ion Slavici, Ion Rusu Șirianu, dintre cei mai apropiați nouă, și Dr. Gheorghe Popa, din ceva mai departe vor căpăta din îndemnul și cu contribuția administrației județene, expresie și loc, în inima și vremea de aici.

Preparativele de angajarea lucrărilor sunt înaintate, și dat fiind artistul care pentru o asemenea treabă se caută la cel mai de samă talent al acestei regiuni și poate al întregii arte plastice românești contemporane, vom avea mulțumirea să vedem adăugit la aspectul monoton al orașului nostru adevărate opere de artă.

După atâtea nefericite

realizări, cari se înghesue, durere, destul de numeroase pe piețele, alfel decente, ale ținutului nostru, Aradul va avea ocazie să reabiliteze cauza compromisă a plastei ardelenesti.

Comitetul tehnic al teatrului din Arad s'a intrunit, sâmbătă, 26 August, sub prezidenția dlui Dr. Radu Cornel. S'au discutat în linii generale măsurile de ordin practic pentru organizarea stagiunii pe 1938/39.

În urma informațiilor și a directivelor primite dela ținut și în acord cu programul dlui dr. Alexandru Marta, în acest domeniu, a rămas stabilit, ca anul acesta, să se continue în linii generale, mișcarea teatrală după concepția de până aci, cristalizată în jurul Comitetului de Patronaj respective de Îndrumare Culturală. S'au reluat astfel lucrările pentru adunarea fondurilor, și au început diferite tratative cu trupele teatrale.

A rămas stabilit principial ca stagiunea, urmând să se puie în această privință de acord cu Comitetul dela Timișoara, să înceapă între 1-15. Octomvrie.

Tratative asupra repertoriului se duc între altele cu Opera din Cluj și dl. I. Șahighian dela Teatrul Ligii Culturale: alte demersuri se vor face în curând pe lângă dl. Ion Marin Sadoveanu și Victor Papilian precum și pe lângă directorii de teatre particulare.

Asupra perspectivelor de viitor ale acțiunii teatrale, sunt indicii îmbucurătoare că problema va fi imbrățișată de factorii oficiali ai ținutului. Exc. Sa dl. Rezydent Regal cât și factorii culturali, se atată dela început favorabili oficializării acțiunii, și trecerea ei sub forma unei instituții de durată în grija și sub oblăduirea Statului, pentru stagiunea 1939/1940,

va da ținutului un factor nou de culturalizare.

Un memoriu în curs de lucrare va prezenta de altfel această chestiune, în toată importanța ei, forurilor chemate să ia o hotărâre cerută de nevoile culturale ale românismului din aceeași regiune.

Volumul cu poeme „Privighetoare oarbă” datorit colaboratorului nostru dl. Gherghinescu Vania a fost reținut de una din marile edituri din capitală, și va apare în curând.

Măsurile impuse presei de provincie mai cu seamă, au primit amendamentul necesar, zilele aceste, ridicându-se obligațiunea de a se constitui în societăți anonime. Această dispozițiune dovedește din partea celor în drept o reală înțelegere a condițiilor locale oșebit de vitrege, în care este nevoiți să lupte pentru afirmarea spiritualității românești presa mai cu seamă în ținuturile aceste.

Evident, dacă presa, care este geloasă de independența ei, nu cere numai decât un sprijin efectiv, ea trebuie să fie mulțumită că cel puțin i se lasă curs liber de a se organiza și afirma fără restricțiuni de natură a-i îngreuna misiunea.

Dl. Eugen Titeanu, Subsecretar de Stat al Propagandei și Presei a înțeles cu această măsură să facă cel dintâi pas spre o normală apreciere a presei din provincie.

SE CAUTĂ lucrările lui Iosif Vulcan, îndeosebi volumele de nuvele și romane. Adresa la Redacția revistei.

Rugăm abonații să binevoiască a achita abonamentul, care va îngădui o apariție regulată a revistei și în anul al doilea.